

VRTEC.

Časopis s podobami
za slovensko mladino.

Uredil

ANTON KRŽIČ.

Devetintrideseti tečaj 1909.

V Ljubljani.

Založilo društvo „Pripravniški dom“.

Natisnila „Katoliška tiskarna“.

VII 28137 Bf

Pridržujejo se vse pravice do sestavkov, priobčenih v „Vrtcu“.

KAZALO.

Pesmi.	Stran	Stran	
Nagrobna vrba	1	Stari grad	153
Za novo leto	1	Na dolensko stran	153
Iz zimskih dni	7	Mladostna radost. (Slika)	160
Zimsko solnčece	7	Jesen	165
Zimske slike	8	Vrbe in valčki	169
Sirota Peter	8	Starčkova jesenska pesem	169
Vprašal sem planinice	9	Lastovkam	179
Žalostna pesem	17	Povsod blaženi mir	185
Ledene rože	17	Zima	185
V postnih dneh	33	Zima	192
Oj za deveto tam goro	33	Sveti večer	197
Sam na svetu	44		
Svetemu Juriju	49	Povesti, pripovedke, bajke, basni, popisi	
Prve rože	49	in slike.	
K nam prihaja vesna	62	Za prenočišče 2, 18, 34,	50
Majnikova	65	Pol za smeh, pol za res:	
Tudi meni	73	1. Dvanajst drozgov	10
Venček pomladnih spevov:		2. Bore mož	22
Majnikovi Kraljici	81	3. Moder mož. — 4. Berengarija	23
Potoček. — Veselje kot nekdanj. — Zopet		5. Umirajoči oderuh	38
pomlad. — Spet ozelenele so livade.		6. Nebo in zemlja v sporu	118
— Škrjančkov slovo. — Starčkova		7. Hromacij, raztolci malika! — 8. Volja	
zahvala	83	božja	147
Večni nas ogrevaj maj!	84	9 Dober namen	148
Škrjanček poje, žvrgoli. — Pred uljnja-		10. Gospodar in hlapci. — 11. Plačilo	
kom. — Na polju. — Lastavici. —		za nezmisel	159
Sedaj je čas. — Kukavica	85	12. Moder svet	196
Koliko še let? — Le enkrat. — Le spo-		Z Iglavske gimnazije	11
min	86	Nekdanj in sedaj. (Slika)	24
Na Telovo	89	Urednik	26
Na kresni večer	89	Netopir	29
Vesni v slovo:		Zajec	39
Trije škrjančki	92	Poslednje darilo	42
Kam se ti mudi? — Vesna je odšla. —		„Kako bujne so in lepe!“	45
Ko vesna je odhajala. — Odšla je!		Zatirani	53, 76
— Kot lani. — Kosec	93	Velikonočna radost	60
Morda zadnjič	103	Škratni cvet	66
Pesem siromaka	105	Za ljubi kruhek. (Slika)	74
Ob koncu šolskega leta	105	Vidra in lisica	80
V poletju:		Iz temnih dni	90, 106
V hladni senci. — Vse dehti. — Na		Varno, varno! (Slika)	94
ljubljskem polju	112	Janko in Metka	97, 114, 130
V gozdu. (Slika)	113	Turinova Tončka	101
Le poj mi, zvon večerni	121	Pravljica o kraju	122
Tam gori	121	Na počitnicah. (Slika)	128
V tujini	121	Povest o materinem srcu	138, 161
Kazen	133	Potrpljenja je treba. (Slika)	144
Po dolgih letih	133	Martinček za srajco	149
K pastirčku	137	Gad in belouška	150
V šolo	137	Bisernica	154, 175
Sreča na planini	143	Ko je bil Mirko bolan	163
S paše	143		

Kukavica	166
Zborovanje na zeleni trati	170, 186
Pridi, sin!	180
Iz službe	189
K mamici	194

Rebus	48, 88
Zastavica	88
Zvezdnata zastavica	120
Dopolnilna uganka	152
Naloga	184

Naravoslovni in prirodoslovni spisi.

Mladi zvezdoznanec:	
Zvezdnato nebo	13
Naš zvezdovid	14
Zemlja in nebo. — Razdelitev zvezd- natega neba	30
Razdalje v svetovnem prostoru	46
Velikost nebesnih teles	62
Gibanja nebeških teles	86
Naše zvezdnato nebo v juliju	119
Zemlja. — Dan in noč	134
Letni časi	135
Navidezni tek solнца	151
Luna, njena oddaljenost, velikost, gibanje, lunini premeni	166
Površje lune. — Kako je na luni?	183
Solnce	198

Poučni sestavki.

Modrost v pregovorih domačih in tujih:	
Brat	48
Breme (butara)	88
Breza. — Brinje. — Brivec	104
Brivec. — Brv	120

Zabavne in kratkočasne reči.

Računska zastavica	16
Šaljiva vprašanja	16, 48, 120, 152

Novi listi in knjige.

Andrej Rape: Mladini I.	88
Spisi Mišjakovega Julčka I.	88
Spillmannove povesti XVI. in XVII. zv.	152
Dane. Povest za mladino. A. Rapé	152
Zbrani spisi za mladino I. E. Gangl	152
Družba sv. Mohorja. sedem knjig	184
Fr. Marolt: Nagrobnice	184

Slike.

Prevrnjene sani	9
Naše zvezdnato nebo I. in II. priloga k 1. in 7. št.)	
Redovnik-podobar	25
Zvezdoznanske slike	31, 47, 63, 87, 135 151, 167, 168, 199
Jezus na Oljski gori	40—41
O Veliki noči	56—57
Poslušen pes	75
Pomladno cvetje	84
Nezgoda	96
V gozdu	113
Na počitnicah. (Pri stričku)	129
Stari dedek ribe lovi	145
Veseli deček	160
Polna luna — prvi krajec. (Priloga k 10. št.)	
K polnočnici	193

VRTEC.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

:: S prilogo „Angelček“ ::

Štev. 1.

V Ljubljani, dne 1. januarja 1909.

Leto 39.

NAGROBNA VRBA.

Na gorice, na poljane
padajo snežinke;
šibke vejice težijo
vrbe-žalostinke.

Do grobov se vrba klanja,
mrtvecem šepeče:
„Sladko spatí je pod zemljo,
nimam jaz te sreče!

Prej je ostra burja vila,
zdaj me metež tlačí,
in pritiska me na zemljo
in mi lice pačí.

Vas pa več nobena vihra
iz miru ne vzdrami;
Sladko spíte brez bridkosti
kakor v sanj omami.

Tudi jaz želim, želim si
sladkega pokoja,
kakor potnik, ki utrudila
težka ga je hoja.

Padajo snežinke bele;
vrba polna jada — —
pod ogromno snežno pezo
na grobove pada.

Mokriški.

ZA NOVO LETO.

Kakor starček sivolas,
je umrlo staro leto;
ah, umrlo in minilo
je za večni čas!

Mnogo joka, mnog smeljaj
je prineslo staro leto;
joka dosti le lenuhom,
pridnim malokdaj.

Saj, če pridnosti je svest,
kdo bi mogel pač jokati,
ko bogastvo je največje
mirna, čista vest!

Bogumil Gorenjko.

ZA PRENOČIŠČE.

Povest. — Napisal Juraj Pangrac.

I.

Kroparjev Blaž iz Žabje luže je pohajal že tretji teden delat v neko tovarno v Ljubljani. Tam je imel, kakor se je rad pobahal, dobro službo. In vse je bilo dobro; samo to je bil križ, o, velik križ, ker je iz Žabje luže tako daleč v Ljubljano — se reče, če se mora hoditi peš, zjutraj dol, zvečer pa zopet nazaj, kakor je delal Blaž. Kaj menite, štiri ure hoda navsezgodaj v mesto, ondi cel dan robotati, zvečer zopet štiri ure trapati nazaj v vas, in to — razen nedelj in praznikov — dannadan, to niso mačkine solze! Kroparjevemu Blažu so sicer oponašali mlečni in porogljivi vaški navihanci, češ, da ne ume več kot hruške peči, a vendar-le se mu je posvetilo v trdi njegovi butici, ko je že tretji teden vsak večer capljal po štiri ure hodá daleč domov v Žabjo lužo, drugo jutro pa zopet navsezgodaj nazaj v mesto — da to nikakor ne gre več, da se mora ta reč kako prenarediti in preurediti. „Hm,“ je dejal, „kdor ima količkaj v glavi, lahko preudari, da mora zdelati človeka, ako rancá dannadan zvečer v domačo vas, zjutraj pa spet nazaj v tovarno.“ „Hm,“ je dejal in rekel, „saj je še črevljev škoda,“ je dejal, „kaj šele mene, ki sem za podplat višje postavljen, kadar sem obut in grem iz Ljubljane . . .“

O tem je bil torej Kroparjev Blaž gotov, da se ta reč mora kako prenarediti. In tudi o načinu, kako bi se naj prenaredila ta reč, ni ugibal niti za trenutek. Kaj bi družega: v Ljubljani je treba dobiti prenočišče, pa je mir besedi. In tam ostane čez noč Blaž, pa mu ne bo treba več brusiti peta dannadan gorindol: in reč je prenarejena in presukana na pravo stran, pa je amen! Ovbe, saj vendar imajo v Ljubljani otep slame, da mu ga vržejo kam pod peč; ali pa imajo svisli in hleve, kamor zleze Blaž in se zarije v mrvo in prespi vso noč!

Tako naj bi se ta reč prenaredila, pa bi bilo vse v redu.

Ali govoriti je lahko, to je res; toda storiti in dobiti tako prenočišče v Ljubljani, ovbe, to je pa druga reč, čisto drugačna kot na kmetih, to rečem. O tem se je Blaž zadosti poučil.

Ko je prve dni Blaževe službe v Ljubljani kar prihrumelo po končanem dnevnem delu delavcev iz tovarne, tako da je bilo naenkrat vse črno na ulici, in se je tudi on srečno prerel v tej gnječi na cesto, ni odhitel naglih korakov na dom, kakor drugi, nego je obstal sredi ceste in se je zagledal v velikansko tovarniško poslopje pred seboj in pa v hiše, ki so se vrstile na obeh straneh ceste. In si je mislil Blaž: „E, ne bo težko dobiti postelje: toliko je hiš in tako prostorne so! Pa kaj — saj meni še treba ni postelje: otep slame v hiši, to je zame; ali pa mi pokažejo na hlev ali v svisli.“

Tako si je mislil Blaž in je jel ugibati sredi ceste, v katero hišo bi stopil, da bi poprosil za prenočišče. In ko se je naposled odločil, da stopi v tisto tik tovarne, je šel bliže. A ko je pregledal hišo čisto od blizu, se mu je naenkrat zazdela pregosposka in preimenitna, in si ni upal stopiti noter, da bi poprosil za prenočišče. Pa se je vrnil zopet na sredo ceste in je ugibal dalje, v katero hišo bi stopil. In je čakal ondi dolgo, razgledaval je in ugibal, kam bi stopil, a se ni mogel odločiti, kje bi poprosil.

Vse hiše so se mu zdele preimenitne, pregosposke. Ena lepša od druge, da takih še ni videl živ dan ne. In si je mislil Blaž: „Kaj bi stal in gledal, ko se pa ne moreš odločiti, kam bi stopil, kje bi poprosil.“ In se je obrnil Blaž in je rekel: „Blaž, storiš pa jutri to, ko že vse razgledaš.“ In Blaž je pokimal z glavo, udaril z nogo, pa naglih korakov odhitel proti Žabji luži.

In tako se je zgodilo tudi drugi in tretji dan. Četrti dan pa si je rekel Kroparjev Blaž, tako si je rekel: „Lej ga no, nič več ne boš lazil dannadan domov, zakaj to je le prehuda; samo ob sobotah večerih boš hodil z naprej k ljubi materi v Žabjo lužo; ob pondeljkih jutrih pa navsezgodaj zopet nazaj v mesto; druge dneve boš pa ostajal čez noč v Ljubljani. Ne more biti drugače; kaj se hoče!“

Tako si je rekel četrti dan Blaž, ko je zopet zastal sredi gnječe na cesti in je bulil v obširna in razsežna tovarniška poslopja in v druge hiše na obeh straneh ceste ter ugibal, kam bi stopil, kje bi poprosil prenočišča. In ko so se razšli tovarniški delavci in je zaostal on sam še na ulici pred tovarno, si je mislil: „Uh, toliko je hiš in tako prostorne so — ne bo težko dobiti prenočišča; pa jaz ne bom izbiral: v prvi se oglasim, pa je amen.“ In je stopil Blaž v prvo hišo tik tovarne, lepo in prostorno, in je dejal: „Slišite, iz Žabje luže sem, Kroparjev Blaž sem, pa delam tukaj v tovarni, dobro službo imam. Pri vas bi rad spal, če bi ne bili hudi; pri vas v vislih ali na hlevu ali na otepu slame v hiši ali pa kar zunaj v veži; se reče, če dovolite.“

Imeniten gospod z mestnimi manirami, ki ni poznal dosti kmetiških navad in življenja po deželi, je vstal od mize, prelepo pregrnjene, ko je prištorkljaj Blaž v sobo, storil nekaj korakov gorindol, potem pa se razkoračil pred ptujcem, ki prosi za prenočišče ali kaj, si pogladil lepo dolgo brado ter odgovoril Blažu nekam začudeno, z nasmeškom okoli usten: „Kaj želite? Jaz vas ne razumem; govorite glasneje!“

In Blaž, ki si izprva ni upal skoro prestopiti, tako ga je prevzel tisti blišč in lepota gospodovega stanovanja, in je stal mirno na svojem mestu, kakor v cerkvi — Blaž je požrl v zadregi debelo slino. Potem pa se je odkašljaj in je dejal krepko in na glas, zakaj mirno in tiho ni mogel govoriti, tako je dejal: „O, razumeli me boste kmalu, gospod!“ Zdajci se je ojunail in je iznova govoril: „Vidite, iz Žabje luže sem, Kroparjev Blaž sem. Ne želim pa prav nič ne, samo prosim: lejte, ne smem biti preošaben! Ohte, prostorna je vaša hiša; večja in lepša kot šola in župnišče pri nas doma. Pa kaj bi pravil: mislim, da bi se prav nič ne poznalo, ko bi še

mene vzeli pod streho! Nisem nič izbirčen: otep slame tamle v kotu, ali pa kar v veži, in spal bi kot minister pri cesarju. Če pa ukažete na hlev ali v svisli, tudi ne rečem, da ne grem: še prav rad spim od zunaj. V tovarni sem dobil delo, bo dober zaslužek, nič ne rečem; in pri vas bi pa rad spal, se reče, vas prosim, ako bi ne bili hudi zavoljo tega . . .“

Gospod je uvidel, da ima opraviti s preprostim človekom, ki je morda to pot prvič v Ljubljani in gleda velike hiše v mestu, pa misli, da morajo biti tam zadaj tudi veliki hlevi, obširne svisli in druga gospodarska poslopja, kjer se da prosto in poceni prenočiti, kakor v domači vasi. Zato reče: „Dragi moj, če hočete v mestu prenočiti, glejte, ondi tretja hiša! Tja pojdite in se oglasite za prenočišče!“ In pokaže mu dobro znano gostilno „Pri starem mizarju“ v Ljubljani.

„Ne zamerite gospod, ali ni tam gostilna?“

„Kajpada! Kje pa hočete prenočiti? — Pojdite lepo v gostilno, naročite si ondi večerjo, potem pa poprašajte še za prenočišče.“

„Moj Bog, menda ne bom koj prve dni posedal po gostilnah in zapravljal denar, težko prisluženi in nikoli dovolj premišljeno izdani denar? Kaj bi pa mati rekli doma! — Gospod, kaj bi ugibala, kar pri vas ostanem, pa je. Nič se ne bojte, nisem umazan: Kadar bodo plačevali v tovarni, ne rečem, da bi ne plačal pol litra za vas, in nič za to, čeprav še vogal kruha povrhu. Dela pa tudi ne boste imeli z menoj, kaj še? Sam bom nosil slamo v hišo ali vežo, kamor boste veleli, in sam bom pometal za seboj. Saj bom utegnil . . . Veste, pa še raje vidim, da bi si kar v veži postiljal; tukaj v hiši imate čedno, kakor v cerkvi: ne upal bi si sezuti škornjev, kajše zakašljati in pljuniti po tleh . . .“

Gospod ni vedel, ali bi se jezil ali smejal. Pa bolj mu je šlo na smeh; zakaj grizel si je ustnice in ni dolgo nič odgovoril. Blaž pa je bil tedaj trdno uverjen, da je prenočišče že dobljeno, udobno in ceneno, tik tovarne v veliki in prostorni hiši. „O, to bodo mati veseli!“ si je mislil natihem; potem pa, ko gospod le še ni odgovoril ne tako ne tako, in je dokaj časa samo gledal v Blaža, je pa ta to reč tako razložil, da mu hoče dati gospod kar v hiši kot. Tedaj je pa slekel Blaž rokavnik, ga zložil in zgrnil in položil v kot ter sedel nanj, rekoč: „Gospod, jaz vam povem, prve gobe, ki najdem po žabjeluških gozdih, prinesem vam; pa tudi žab vam nalovim v postu, ki jih gospoda rada jé, meni pa ni nič zanje. Zakaj, jaz hočem, ker sva se zdaj prijazno in prijateljsko domenila zastran prenočišča, da tudi zanaprej ostaneva prijatelja . . .“

„Ampak, prijatelj moj, tukaj ne morete prenočiti, jaz nimam postelji za ptujce,“ je dejal raposled gospod, smeje se in vedno zroč v čudnega gosta.

Blažu se je mehko storilo okrog srca. „Lejte, še postelj bi mi dal ta bradati, dobri gospod, ko bi bila le katera odveč v njegovi hiši in pripravljena za ptujega človeka,“ si je mislil, nato je dejal: „Gospod, rečem vam, na postelji sem malokdaj spal. Zastran tega bodite kar brez skrbi; jaz sem na vse navajen. Zame je dobro, kakor je. Še zunaj na cesti bi

zaspal, če bi ne bilo drugače, in bi me pustili ljudje pri miru. Kaj šele tukaj v hiši ali pa v veži, kjer je vse tako čedno zlikano. Gospod, rečem vam, kar zadovoljen sem s temle kotičkom, kjer bi rad bil podnevi, da bova skupaj in se še kaj pomeniva; za ponoči je pa zame še veža predobra.

„Ali to nikakor ne gre, da bi tukaj prenočevali.“

„Oh, gospod, nikar si tega ne vtepaite v glavo. Vi ste predobrega srca; boste videli, šlo bo, šlo, pa še prav dobro. Zvečer se vležem in zaspim, zjutraj se pa zbudim, kadar bo treba vstati. In če bo malo bolj trdo v veži, kaj mi mar! Saj tega ne bom vedel, ko bom spal! In do jutra, ko pohitim v tovarno, bi že tudi pozabil. Nič se ne smejajte, boste videli, da pojde, pa še prav dobro.“

„Ampak jaz vam ne pustim v veži spati! Ste razumeli!“

„O, razumel, razumel! Kaj bi ne, ko tako glasno in razločno poveste, da bi vas moral slišati, ko bi bil tudi gluhi. Ali rečem vam, Kroparjev Blaž ni gluhi! Dobro slišim, to je res. Toda, če ne pustite v veži spati, če mislite, da je pretrdo ali premraz tam, saj ne rečem, da bi ne prenočeval tukaj v sobi. Ali to vam rečem: pri vas je tako lepo, da bi ložje molil v sobi kakor spal. Pa kakor je vaša volja; jaz se ne bom prerekal, kakor ukažete: ali v veži ali pa v sobi, — zame povsod dobro.“

Gospodu se je to razgovorjanje zdelo že sitno. Okrenil se je ter premeril parkrat sobo gorindol. Potem pa se je ustavil zopet pred Blažem, ga pogledal resno in dostojanstveno ter mu rekel precej trdo: „Ne v sobi, ne v veži, ne kje drugje ni prostora pod mojo streho za Kroparjevega Blaža . . .“

Blažu je zaprlo sapo. Pogledal je gospoda z dolgo brado in le nekaj zajecal. Zakaj ni mu šla beseda več iz ust, ko so naenkrat zagledale njegove strmeče oči na gospodovem obrazu, kjer je pravkar še tako lepo in mehko sijalo mlado solnce, črne, pogubonosne oblake. In Blaž je pobral svoj rokavnik v kotu, ga vrgel preko rame in naposled rekel z bolj tihim glasom: „Gospod, ne zamerite, jaz sem menil, da mi le postelj ponujate, ko ste mi branili v veži postiljati! Pa zdaj vem, kakšne so vaše misli: pri vas torej ne dobim prenočišča? Kaj se hoče, imate že svoj prav; jaz vam nič ne zamerim, pa tudi vi ne bodite hudi. V Ljubljani je toliko hiš, velikih in prostornih, in ura še ni pozná, bom že dobil še prenočišče. Pozdravljeni! In še enkrat vam rečem: nič ne zamerite!“

In Blaž je prijel za kljuko, da bi šel. A tisti gospod ga ustavi, rekoč: „Blaž, bržčas še niste dosti hodili po svetu in vam razmere v mestu niso znane. Tako vam povem, Kroparjev Blaž, ako hočete stanovati v mestu, si morate stanovanje najeti . . .“

„Gospod, jaz ne potrebujem stanovanja. Jaz želim samo majhen kotiček, kjer bi prebil noč, drugega nič.“

„I no! Prenočišča vam je treba!“

„I kajpak! Zato sem pa stopil sem k vam in poprosil; pa že ni nič!“

„Ampak jaz ne oddajam ne postelj ne prenočišča ne kotičkov, kjer bi se dalo prespati noč. Pa tudi mestni prebivalci so takih misli.“ In potem

je še poučeval Blaža tisti gospod, da je v Ljubljani mnogo hiš, lepih in prostornih, a v vsaki hiši je ljudi kakor mravelj v mravljišču, tako da je domala vsak kotichek že zaseden. To se Blažu ni dosti zdelo verjetno; saj je videl dosti praznega prostora, n. pr. v veži, že kar pri tem gospodu, a je previdno molčal . . . ; gospod ga je pa dalje poučeval, kod je treba iskati prenočišča v Ljubljani, in da je treba plačati za vsako noč toliko in toliko.

„Oho, tistega pa ne,“ je ugovarjal Blaž, „da bi plačeval za prenočišče toliko in toliko! Gospod, toliko hiš je v Ljubljani, in velike so, prostorne tudi, bo že še za Kroparjevega Blaža prostora v njih! Kaj bi! Poprašam v drugi hiši, v tretji . . . ; e, en kotichek se bo že iztaknil, prenočišče bom že dobil, kaj bi tisto!“ . . .

Tako je dejal Blaž, se poslovil od bradatega gospoda, ki ima veliko in prostorno hišo, tik tovarne, kjer bi bilo tako udobno prenočevati, — stopil na ulico ter ogledaval iznova lepe in prostorne hiše na obeh straneh ceste in ugibal, kam bi zdaj. Pa ni dolgo ogledaval, pa ni mnogo ugibal: kar v drugo hišo je stopil. In ko je tudi tam slabo naletel, je poprašal v tretji, četrti . . . a nikjer ni ubral prenočišča, ki bi bilo po njegovih željah. Povsod so zahtevali denarja, denarja . . . o tem pa je Blaž tako nerad slišal! In ko je stopil Blaž v zadnjo hišo, ki jo je še odločil za povprašanje, je bil zaradi brezuspešnega poizvedovanja že precej unevoljen. Ko so pa tudi tam zahtevali zopet plačilo za prenočišče, je bil že Blaž kar precej iz sebe. Začutil je v svojem srcu, da so v Ljubljani sami pravi Judje doma . . . od tistega rodu, ki so križali samega Zveličaja. In Blaž je začel očitati ljudem, da niso krščeni, ampak neumniki. Pa je pristopil tedaj mož pravice predenj, ga prijel trdo in ga scesljal na cesto . . .

O, to je gledal Blaž, ko mu je mož pravice bral sredi dolge Ljubljane levite. Ko je pa Blaž tudi to prestal, je rekel nevoljno: „Kaj se bom pre-rekaval s to mestno gosposčino; figo, nič več ne poprosim v Ljubljani za prenočišče!“ In je pljunil v tla, rekel mestu in možu pravice: z Bogom! — pa jo ubral po Dunajski cesti čez Posavje, črnuški most, Gameljne in Skaručno domov v Žabjo lužo. Pač bi bil imel bliže, ko bi jo bil mahnil preko Št. Vida in Šmartnega domov. A kaj, ko se je pa moralo po tej poti iti čez tacenski most, kjer je bilo treba plačati od osebe dva stara krajcarja mostnine. Da bi se temu izognil in ne izdajal po nepotrebem denarja, je naredil Blaž velik ovinek in jo je uprasnil rajši preko črnuškega mosta v Žabjo lužo.

(Dalje prih.)

ZIMSKE PESMI.

Iz zimskih dni.

1.

Pa jih ni na zemlji
bolj otožnih gričev,
kot so naši griči
v zimskih dneih.

Sneg in sneg povsodi,
in nad snegom megla.
Videti ni solnca
zlatega.

Le tam v temnem gozdu
čuje se ječanje.
Smrt gre z ostro koso
prek zemlje.

2.

Prek zemlje je šla mrzla smrt
z nabrušeno kosô
in je odela v hladen prt
dolino in gorô.

Nad velikanskim prtom tem
pa pleše burja ples,
in temni gozd z orkestrom vsem
igra ji besno vmes

To valček ni, to polka ni,
kar burji gozd igra.
To le vzdihljaji so glasni —
kdor jih umeti zna.

3.

Kjer pasla se živinica,
pastirček glasno pel,
zdaj prazna je planinica,
na nji pa snežec bel

In kot grobovi kočice
iz snežeca štrle.
In kot voščene svečice
jim okenca bleste.

Osamljen potnik, solz rosan,
po snegu v noč hiti.
Li ve, kje najde topli stan,
kje zjutraj se zbudi? —

4

Vstani solnce zlato
in oprosti griče
spon ledenomrzlih
in težkih.

Daj jim, daj prostosti
tako zaželjene.
Reši jih, ah, reši,
mrtvih dni.

Grički, potrpite!
Kmalu vstane solnce.
S solncem pa vam dojde
i pomlad.

Janko Polák.

Zimsko solnčece.

„O zlato, gorko solnčece,
zakaj se več ne smeješ —
ko mrzla zima smeje se,
zakaj nas ne pogreješ?

Saj preje si tako ljubko
gorko poleti grelo,
smehljalo in igralo se
na polju tak veselo . . .“

„Kako veselo grelo bi,
vsem vstreči ni mogoče —
ko žarkov svet se veseli,
pa beli sneg se joče . . .“

Stanko.

Zimske slike.

1.

Tam na beli veji
poje črni vran,
poje tak otožno —
lačen, ves bolan
v jasen, zimski dan:

„Kra, kra, kra, kra, kra.
O ti mrzla zima,
kaj si spet prišla?
Kaj si spet nasula
po logeh snega —
in pa, kaj še boš ga,
preden boš odšla?
Kje je košček zame —
sama lakota!
Ah, le mraza mnogo
in ledu, snega!
Kra, kra, kra, kra, kra...“

Mraza veja poka,
težka od snega,
nánji tužno kroka
že večera dva
gladni, lačni vran —
kroka tak mrtvaško
v jasni zimski dan, ...

2.

Čez sneženo plan
črn je zletel vran ...
Kam letiš pač, vran?

Tam ni nič vasi,
živeža tam ni;
snežna le ravan
razprostira dlan
daleč naokrog.
Kam letiš pač, vran?!

In zavreščal je:
„Kam hitim, oj, kam,
revez sam ne znam!
Lakota je tu,
zima, mraz je tu.
Zdaj se selim proč,
kam pač, sam ne znam.“

E, ko vedel bi,
kam bežiš, o vran,
ne bi selil se
čez sneženo plan,
ne bi letel čez
biserno ravan.

3.

Berač po cesti drsa,
ves lačen in bolan,
teži mu žalost prsa
in stiska mu srce.

Vasica tam v daljavi,
vasica na planjavi
v meglici biserni.
Ah, to je vas njegova!

In pridejo spomini,
spomini tako lepi,
spomini žalostni tako:
Ah, tamkaj na planini
kot dečko je igral!
Planine vse
njegove bile so,
ravnine vse
njegove bile so!
Tam pasel jančke
mekhorune je.
A zrastel je —
vojak postal.
In bil je boj krvav
in v boju on je pal
Vzel levo nogo

mu je strel,
ah, ni življenja z njo
mu vzel —
no zdaj je pač berač,
ubožen in bolan —“

Čez belo, srebrno ravan
ne leta nič več vran;
čez siromakovo srce
pa trpka misel gre,
da bi razlila v tih
se plač.

Po cesti drsa
ves lačen in bolan
v vasico rojstveno
— berač.

Bogumil Gorenjko

Sirota Peter.

Od severa piha hud veter,
in tuli osorno, strašno;
pa cesti sirota gre Peter,
solznó je njegovo oko.

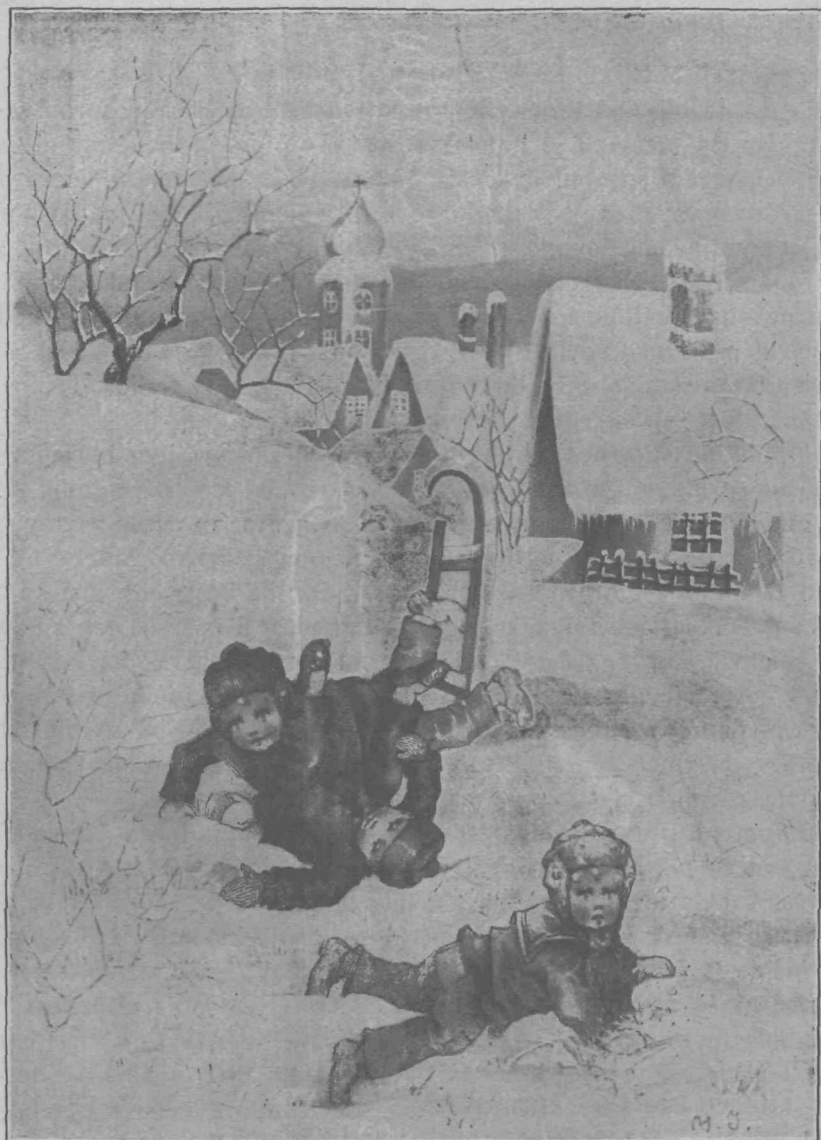
Pa vpraša ga veter viharni:
„Oj kam, zapuščena sirota —
zameti so hudi, nevarni —
kam vodijo tvoja te pota?“

„Hudo je, hudo je siroti,
ki nima ne majke, očeta!
Nestalna njegova so pota,
povsod se mu žalost obeta!

Ne vem, oj dobrotni ti veter;
kam grem naj, ti veter, povej!“
Zaplakal sirota je Peter,
a sever je tulil naprej.

Bogumil Gorenjko

Vprašal sem planinice.

Vprašal sem planinice,
vprašal sem dolinice,
vprašal snežne trate:
„Kje, oj kje dobile ste
plašče te bogate?“

„Zima nas pokrila je,
zima nas zavila je
v plašče bele, nove;
toda lepi plašči ti —
trde so okove!“

Bogumil Gorenjko.

POL ZA SMEH, POL ZA RES.

Iz torbe o. Ivana svetokriškega.

Priredil Josip Balič.

1. Dvanajst drozgov.

Jera je bila kaj jezična in trmoglava ženica. Zlasti nasproti svojemu možu Matevžu je hotela vselej imeti prav. Nobene mu ni dala veljati, nobene mu ni ostala dolžna. Neki dan prinese Matevž domov dvanajst drozgičev ter ukaže ženi, naj jih pripravi za kosilo.

Jera vzame mlade ptičke, jih ogleduje ter reče: „To niso drozgi, kôsi so!“ Mož, ki je ptičke dobro poznal, jo seveda zavrne, rekoč: „Slepa si ali pa nevedna, ker ne ločiš drôzgov od kôsov.“ Ona pa zareži nad njim: „Pač se ti meša v glavi, ko trdiš, da so kôsi drozgi.“ Matevž izkuša ženico potolažiti in de: „Najsi že bodo kôsi ali drozgi, glej samo, da jih dobro ocvreš, pa bo vse v redu.“ To rekši naglo odide.

Opoludne se vrne. Sedeta h kosilu. Ko postavi Jera ptičje cvrtjê na mizo, začne možu iznova zabavljati, rekoč: „Dobro si pogodil, Matevž, prav okusni so ti ptički; dà, pravi kosiči so!“ Mož jo mirno zavrne, rekoč: „Če so slastni, lepo jih jej in molči!“ A ona se jezno zadere in pravi: „Zakaj bi molčala? Ali morda niso kôsi? Dà, dà, kôsi so, kôsi so!“ Razžaljeni Matevž vstane od mize, ženo po vrednosti našeška ter odide.

Minilo je od tega leto dni. Na obletnico se Jera pri kosilu zopet spomni nesrečnih drozgov ter pravi možu: „Ali se spominjaš, kaj si mi bil storil lani osorej spričo onih kôsov, o katerih si trdil, da so bili drozgi?“ To je seveda moža segrelo. Kar je Jera iskala, je tudi našla, kajti mož jo je takrat še bolj naklestil nego prejšnje leto.

Topot pa prične jezična Jera na ves glas vpiti in hudo razsajati. Sosed Balant priteče pogledat, kaj neki pomenja nenavadni krik. Ko poizve od Matevža, kar se je bilo zgodilo lani in letos, se vrne smeje v hišo ter razodene vso zadevo svoji ženi Majdi, ki se je bila ravnokar vrnila s perilom.

Majda, videč, da Balant odobruje Matevževo postopanje, se raztogoti ter meni moža z vpitjem prepričati, da je bila Jera po nedolžnem tepena. A pri Balantu to še manj izdà, kajti ugovarja ji prav trdo in neotesano. Ker mu pa v odgovorih tudi ona ne ostaja dolžna, vname se tudi med njima hud ravs in kavs. Balant, srdit, da ne more žene z besedo umojstriti, zgrabi za metlo ter opleta po Majdi, da je bilo veselje gledati.

Radovedno se ustavljajo mimoidoči ljudje in poprašujejo, kaj se je zgodilo. Ko zvedo, za kaj se gre, povedo vse drug drugemu. Zadeva se hipoma zglati po vsem trgu. Žene zagovarjajo Jero in Majdo, možje pa Matevža in Balanta. Tako se vzdigne radi nedolžnih drozgov po vsem trgu kreg in prepir brez konca in kraja — pravda za oslovo senco!

Jezičnost in trmoglavost se sami obsojata.

Z IGLAVSKE GIMNAZIJE.

Češko pisal Václav Kosmák. Preložil Jožef Gruden.

Samo tri profesorje smo imeli v prvem razredu: gospoda ravnatelja, O. Isřida, premonstranta, in o. Ivana, kaplana pri Sv. Jakopu, ki je nadomestoval bolnega gospoda kateheta, tudi premonstranta.

Najbolj smo se bali gospoda ravnatelja. Nikdar se ni zasmel, pač pa dostikrat zagrmel kakor iz temnega oblaka. Jaz menim, da je mislil cel dan na šolo; ponoči pa sanjal o njej. Vsaj videli smo ga prihajajočega vedno prvega v šolo in odhajajočega poslednjega iz gimnazije — a ves čas, kar se je mudil v gimnaziji, ni bil trenutek brez dela. Zjutraj, ko smo šli dva po dva, rezred za razredom, vsak s svojim razrednikom v cerkev, je gospod ravnatelj redno stal na vrtu pred vrati z naočniki na nosu in nas pregledaval kakor general. Zdajpazdaj je katerega poklical in mu pomigal z roko, naj stopi iz vrste. Zardel je poklicani kakor mak na njivi. Nekoč jih je stalo na strani blizo dvajset. Ko je odšla vsa šola, se je ravnatelj obrnil k izvoljenim ali pravzaprav k zavrženim, je vteknil roke v žep, zmajal z glavo in jih ogovoril jezno: „Kdo ste vi? — Ali ste študentje?“

Vse tiho. —

„Vprašam vas, ste študentje ali ne? Odgovorite!“ Ta in oni se je boječe oglasil: „Smo.“

„Kaj praviš? Ti si študent — ti?“ se je obrnil nanj ravnatelj. „Drvar si! Poglej, kakšne čevlje imaš! Take imajo drvarji, ne pa študentje! In vsi ste taki! Kdo vam je snažil čevlje danes? Kdo — vprašam vas.“

Revčki so povესili glave in gledali na svoje umazane čevlje.

„Hahahaha!“ se je zasmel gospod ravnatelj, „gospodje študentje! So študentje taki? In ti, Penižek, si igral včera za gumba, da so potrgani pri kamižoli? Hajd domóv, nemarneži; ne pridite mi pred oči, dokler ne boste v redu. Le še enkrat, pa boste vsi zaprti.“

Nekoč je šel profesor po uri vun, da bi se naužil svežega zraka. Mi smo seveda porabili to priložnost, pa je nastalo kričanje kakor v judovski šoli. Kar se odpro vrata, prikažejo se ravnateljeve bele mustače, in v tem hipu je bilo vse tiho kakor pred nevihto. Ravnatelj je prišel v razred, nas resno pogledal in ne izpregovorivši besedice zopet odšel — bili smo tako preplašeni, kakor bi se nam bil prikazal duh. Navadno pa je ostal ravnatelj v razredu, dokler ni vstopil profesor, in potem je začel izpraševati. Gorje onim, ki so bili vprašani! Malokdo mu je povoljno odgovoril, kdor pa ni znal, jih je slišal zato:

„Kaj, zato so te dali starši v šolo, da bi tukaj pasel lenobo?“ se je razvnel gospod ravnatelj od svete in ljubezni polne jeze. „Kaj ne veš, da so tvoji starši revni, da si pri ustih pritrgujejo zaradi tabe, ti lenoba? Noč in dan se trudijo zate, ti pa samo pohajaš lenuh leni! Pa le čakaj, jaz ti bom pokazal, jaz! — Gospod profesor, prosim, ostro držite to lenobo, in ako se ne bo hotel učiti, pokličite mene! Ušesa ti bom navil, da veš! Boš

zastoj trgaj hlače po klopéh? Jaz ti bom pokazal krasti krvavo prislužene krajcarje ubogim staršem. — Učiti se moraš, da se ti bode kar vrtelo v glavi.“

Ako je bil v razredu sin kakšnega bogataša ali višjega uradnika in je mislil, da ima kakšno predpravico, se je hembrano motil. Ravnatelj mu je hitro naravnal glavo in mu povedal iz oči v oči: „Mar misliš, ti budalo, da bomo tebi prizanašali, ker je tvoj oče bogat? Bridko se motiš! Tukaj imamo najrajši tiste, ki so najbolj pridni, in če se ne boš učil, boš pal kakor vsak drugi lenuh. Zapomni si!“

Tak je bil ravnatelj Chyle. Marsikaterega dečka je otel pogube in ga privedel na pravo pot. Hvalo in čast njegovemu blagoslovljenemu delovanju hranim v globočini svojega srca. Njegov spomin ni vtisnjen v vosek, ampak vsekan je v marmor. Slava mu in vsem takim učiteljem!

O. Isfrid je bil tih, prileten gospod. Imel je razen verouka vse predmete. Razlagal je mirno, mirno izpraševal — in kadar ga je kaj jako ujezilo, je rekel učencu: „O ti nepridiprav, ti!“

Ako ni pazil študent, je kaj hitro dobil dvojko, s pridnimi dijaki je pa bil o. Isfrid jako ljubeznjiv.

Nekoč sem bil vprašan. Sedel sem v drugi klopi. Šlo je nekaj časa gladko, pa kar naenkrat se mi je zmedel koncept. O. Isfrid se je razjezil, pa mi je rekel:

„Stegni sem glavo, da ti navijem ušesa!“

Nagnil sem se v pravi slovanski podložnosti čez klop, da bi me gospod profesor lahko dosegel. Toda pogladil me je, nikar zuhal in pri-stavil smehljaje se: „No, no, si že priden! Drugič pa pazi, da se ti ne zmede.“

O. Ivan — naposled — je bil, kakor sem že omenil, katehet.

Bil je velik, močan gospod, mrkega obraza. Na prvi pogled se ti ni zdel kdove kako prikupljiv, a imel je zlato srce. Upam, z enim samim zgledom označim njegovo plemenito dušo.

Enkrat je izpraševal iz verouka. Poklical je hkrati tri pred klop. Prvi je bil sin bogatega tovarnarja, drugi uradniški sin. Oba sta bila lepo, celo okusno oblečena — tretji poleg njiju pa je stal v ogoljeni raševini — kakor reven vrabec poleg lepih pitanih kanarčkov, — in to sem bil jaz.

O. Isfrid je gledal kakor navadno resno in nam stavil s pridruženim glasom vprašanja. Znali pa smo vse kakor očenaš. Gospoda kateheta obraz se je jasnil bolj in bolj, glas mu je bil vedno mehkejši, oči so se mu iskriale, naposled je vstal, stopil izza katedra pa nas izpraševal vsevprek. A mi smo odgovarjali, kakor bi rezal.

Ko se je prepričal, da znamo dobro, nas je ljubeznjivo pogledal, potrkal nam na ramo in rekel: „Imenitno ste znali! Veselje imam z vami. Le tako naprej! Kosmák, ti pa pridi popoldne takoj po šoli k meni.“

Rdečica me je oblila; šel sem v klop.

Ko je gospod katehet odšel, me je vse vpraševalo: „Zakaj pojdeš k gospodu katehetu?“ „Nič ne vem!“ sem odkimal.

Po šoli sem šel nekam boječe, kakor menda sploh hodijo revni študentje, k gospodu katehetu. V njegovi sobi je bil neznan mi gospod. Ko sem zaprl vrata za seboj in naredil nekaj takega kakor poklon, je velel gospod katehet onemu gospodu: „To je tisti deček, prosim, pomerite mu.“

Gospod je potegnil iz žepa dokaj znano mi pripravo, krojaško mero*, pokleknil k meni in mi meril obleko.

Hvaležno sem gledal v gospoda kateheta.

On pa se mi je nasmihal: „Kaj nočeš nove obleke? Znal si kakor onadva, zaslužiš tudi lepo obleko, kakršno imata onadva. — Gospod mojster, kdaj bo narejena?“

„Do nedelje.“

„Torej v nedeljo pridi ponjo — veš?“

Ko sem prišel o praznikih domov v novi obleki, se je mati zjokala od veselja: „Ko bi mogla temu dobremu gospodu poljubiti vsaj roko. — Bog mu plačaj, kar je storil revnemu študentu!“

Tak je bil o. Ivan. Umril je že. Repuiescat v halji novi, nebeški!

* Oče Kosmakov je bil krojač in obenem cerkvenik.

Prelagatelj.

Mladi zvezdoznanec.

Kdo se ne veseli zlatega solnca? Kako lepo je solnce! Ali ste že kdaj opazovali solnčni vzhod, morda v visokih gorah? Kdor je videl solnčni vzhod z visoke gore, n. pr., z našega Triglava, ne bo kmalu pozabil tega veličastnega prizora. In solnčni zahod, zlasti na morju! Oj, ta krasota! Marsikateri slikar je želel, da bi našel barv solnčnega žara, s katerimi bi mogel naslikati to lepoto. Poglejmo dalje luno, zvesto spremljevalko zemlje, kako je prijazna, kadar razliva svojo bajno svetlobo na snežne planjave ali kakor ovčice pase na nebu oblačke. Slednjič pa pogled na nebo v zvezdojasni noči, koliko krasote se nam tu razodeva! „Noben travnik, noben vrt,“ pravi sv. Janez Zlatoust, „ni tako ljubezniv za pogled, kot je sredi noči zvezdno nebo, kadar je z mnogoterimi zvezdami kakor s cveticami posejano in okrašeno.“

Kdo izmed vas, dragi mladi čitatelji, še ni imel želje, kaj več izvedeti o zvezdah, o solncu, o luni? Nekoliko že veste. „Vrtec“ vam pa hoče letos še kaj več povedati o tem. Gotovo vas bo zanimalo.

Zvezdno nebo. Zlato solnce je dokončalo svoj dnevni tek in je zašlo za naše gore. S svetlim večernim žarom na jasnem zahodnem nebu se je poslovilo od nas. Pa tudi ti svetlobni žarki izginjajo; tihi mrak lega na zemljo. Nebo polagoma potemneva, tuintam pa se zasveti na jasnem nebu zvezda, zdaj ena, zdaj druga; vedno več jih je; in slednjič, ko je zavladala popolna tema, se na nebu svetli premnogo zvezd, svetlejših in manj svetlih, večjih in manjših,

tu gosto, tam bolj redko. Oko se ne more nagledati te krasote, naš um se pa zamisli v neskončnost. Kaj so te zvezde, ki jih vidiš, kdo jih je preštel, kako so razvrščene, kako jim je ime? . . .

Zvezde, ki jih ob jasnih večerih in v jasnih nočeh tako radi gledamo, za nas ne spreminjajo svojega medsebojnega stališča, zato jih imenujemo zvezde stalnice¹. Solnca so, podobna našemu solncu, a vidijo se nam tako majhne in neznatne, ker so tako daleč od nas, v neizmernih daljavah. Opazujemo pa, da se podoba zvezdnatega neba vendar izpreminja. Vse zvezde se namreč na videz skupno premikajo, tako da je nebo že v eni uri precej drugačno. Na vzhodnem nebu se dvigajo nove zvezde; tiste, ki so na jugu, se pomikajo na zahod, in zvezde na zahodu izginjajo na obzorju. Če opazujemo zvezdnato nebo več dni, spoznamo dalje, da se nekatere zvezde sicer premikajo, a nikdar ne zahajajo, ampak da jih vse leto vidimo na nebu. Iz tega spoznamo, da se vse nebo za nas suče okrog neke točke, ki se sama ne premika, okrog katere se pa vse zvezde sučejo v manjših ali večjih krogih. To za nas važno točko imenujemo nébesni severni tečaj. Ko bi se zemeljska os podaljšala, bi zadela to točko.

Prvi pogled na nebo nas pouči, da zvezde niso vse enako svetle in da stoje v raznih skupinah. Zato je zvezdoznanstvo, astronomija, uvrstilo zvezde po njihovi svetlosti v več razredov, v zvezde prvega, drugega reda itd. Najsvetlejšje zvezde pripadajo v prvi red, najmanjše pa, ki jih more bistro, prosto oko v naših krajih še videti, se štejejo v šesti red. Še manjše zvezdice moremo videti le z daljnogledi. Posamezne, natančneje določene skupine zvezd imenujemo s o z v e z d j a. Da so si mogli podobo zvezdnatega neba laže zapomniti, so že stari narodi dajali posameznim skupinam zvezd in tudi nekaterim zvezdam imena oseb, živali in drugih stvari. Imena nekaterih sozvezdij so vam gotovo že znana; morebiti poznate veliki voz, gostosevce, rimščice, šmarni križ.

Naš zvezdovid. Za zemeljske kraje in dežele imamo zemljevide. Tudi za nebo imamo načrte, recimo jim zvezdovidi. Tak preprost zvezdovid vam prinaša priloga „Vrtca“. Kaže vam zvezde našega neba, ki se vidijo sredi januarja ob osmih večer. Oglejmo si naše zvezdnato nebo s pomočjo tega zvezdovida. — Štiri glavne strani neba poznate v svojem domačem kraju. Obrnimo se najprej proti severu. Tu ne bo treba dolgo iskati na nebu, pa bomo našli obširno sozvezdje, imenovano veliki voz (v zvezdoznanstvu se imenuje veliki medved). Sestoji iz sedem večjih zvezd, katerih štiri tvorijo četverkotnik — štiri kolesa pri vozu, tri pa stoje v krivi črti in predstavljajo oje. Sredi januarja je smer teh treh zvezd navzdol proti obzoru obrnjena in ljudje pravijo: voz je obrnjen — gleda proti zemlji. Na zvezdovidu boste tudi lahko takoj našli to skupino. Da se bo pogled na nebo vjema z zvezdovidom, ga obrnite tako, da bo sever proti vam obrnjen, ko pa gledate proti jugu, pa zvezdovid zasukajte, da bo jug gledal proti vam. Če si mislimo skozi zadnji dve zvezdi četverkotnika pri velikem vozu črto potegnjeno navzgor (glej sliko 2. priloge) zadene ta črta na precej svetlo zvezdo, pripadajočo m a l e m u v o z u, ki je podoben velikemu vozu, le, da so kolesa bolj skupaj in oje krajše: pravcati otroški voziček! Ta zvezda, ki je pri vozičku na koncu ojesa, se imenuje t e č a j n i c a, ker stoji prav blizu točke severnega tečaja

Med velikim in malim vozom se vije okrog malega voza sozvezdje zmaj. V smeri od velikega voza čez tečajnico zadenemo na lepo sozvezdje K a s i o p e j o (pet zvezd tvori črko W), poleg nje nekoliko niže je K e f e j. Proti severovzhodu od te skupine je sozvezdje l a b u d. Od tečajnice dalje čez Kasiopejo najdemo sozvezdje A n d r o m e d o. Tako smo prišli že precej proti jugozahodu. Obrnimo se zdaj naravnost proti jugu. Prav nad seboj bomo opazili

¹ Latinsko: stellae fixae.

sozvezdje Perzeja.¹ V tem sozvezdju je zanimiva zvezda Algol,² ki nima vedno enake svetlobe. Poleg Perzeja, le nekoliko proti vzhodu se nam pokaže lepo sozvezdje vozar s prav svetlo rumeno zvezdo prvega reda, Kapélo.³ Južno od Perzeja je sozvezdje bik z zvezdo prvega reda Aldebarán.⁴ V tem sozvezdju zagledamo tudi prav lepo kopico zvezd, ki jih ljudstvo imenuje gostosevce, zvezdoslovci pa Plejade.⁵ Bistro oko vidi v tej skupini sedem majhnih pa svetlih zvezdic. V resnici jih je veliko število v tej kopici (glej sl. 5. priloge). Južnovzhodno od bika se razprostira obsežno in hkrati najlepše sozvezdje našega neba, Orion (glej tudi sl. 4. priloge). Spoznali boste to sozvezdje najhitreje po treh v ravni črti stoječih zvezdah; ljudstvo jih imenuje rimščice (rimske palice) ali Jakopovo palico. Orion ima dve prav svetli zvezdi, ob vrhu rdečkasto zvezdo Beteigeuze⁶ in spodaj zvezdo Rigel.⁷ Če potegnemo skozi one tri v ravni črti stoječe zvezde Oriona ravno črto proti jugovzhodu, doseže črta najsvetlejšo zvezdo stalnico našega neba, imenovano Sirij.⁸ Po Siriju so stari Egipčani računali leto. Ko je namreč vzhajal s solncem vred, to je v juliju, je bilo novo leto starih Egipčanov. Od vozarja, ki smo ga že prej poiskali, proti vzhodu, in sicer nad Sirijem, bomo našli dve svetli zvezdi; zgornja izmed njih je Poluks poleg Kastorja⁹ v sozvezdju dvojčkov, spodnja je pa Prokion¹⁰ v sozvezdju malega psa. Če se obrnemo nazaj proti severovzhodu, tje, kjer v naših krajih vzhaja solnce poleti, bomo opazili že blizu obzora svetlo zvezdo Regula¹¹ v sozvezdju leva. Sl. 3. priloge kaže to sozvezdje v obrisu leva, kakor so ga nekateri zvezdoslovci narisali na zvezdovidih. Slednjič omenim še nekatera druga sozvezdja, namreč ovna in ribi zahodno od gostosevcev, vzhodno pa raka, ki je videti pred levom.

Pozabiti tudi ne smemo na svetel belkast pas, ki se vije po nebu; to je vsem znana rimska cesta.¹² Opazili jo boste sredi januarja od severozahoda v krivi črti proti jugovzhodu. Rimska cesta sestoji iz neštevilnih zvezd in zvezdic, ki se vidijo našim očem tako nakupičene, da jih na nekaterih mestih niti z daljnogledi ne moremo ločiti.

Zdaj še zadnje vprašanje. Koliko zvezd pa vidimo s prostim očesom enkrat na vsem nebu? Mnogi bi se v odgovoru zmotili, povedali bi preveliko število. Vidimo jih namreč le okrog 3000. Kako drugačen pogled se nam pa odpre z daljnogledom! Poglej še enkrat sliko gostosevcev! In na vsem nebu? Kjer ti ne pokaže prosto oko nobene zvezde, tam ti odkrije daljnogled še mnogo, mnogo zvezd. Teh milijonov ne prešteje noben človeški razum.

Jos. Dostal.

¹ Kefej, Kasiopeja, Andromeda in Perzej so imena oseb, vzeti iz starogrške bajke, ki pripoveduje, da je bila ta družina v zvezde prestavljena.

² Arabsko ras al-ghol, „vražja glava“ = glava Meduze, katero je po grški pravljici Perzej umoril.

³ Lat. capella, kozica.

⁴ Arab. „zadnja“, namreč zvezda.

⁵ Grško Pleiádes. Po pravljici sedem sester, ki so bežale pred mogočnim lovcem Orionom in njegovim psom. Bog Zevs je pa vse skupaj v zvezde prestavil. Po zvezdah Plejadah so stari narodi določevali kmetijsko delo. Ko vzhajajo zjutraj (v maju), se je pričela v južnih in jutrovnih deželah žetev, ko pa zjutraj zahajajo (v novembru), je bil čas oranja.

⁶ Popačeno iz arab. ibt el-džausa, rama Oriona.

⁷ Arab. ridžl, noga.

⁸ Grško seirios, bliščec.

⁹ Kastor in Poluks, v grški bajki božanska dvojčka, katerima so se mornarji ob nevihtah priporočali.

¹⁰ Grško Prokion, „pred psom“, zvezda, ki vzhaja pred velikim psom, Sirijem.

¹¹ Lat. mali kralj, kraljič.

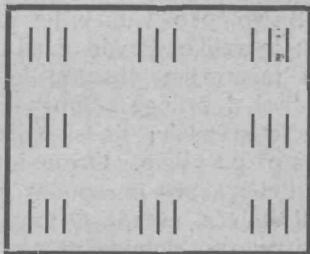
¹² Lat. via lactea, mlečna cesta.

Računska zastavica.

(Priobčil S. M. Vranski)

Gostilničar je imel v svoji prostorni vinski kleti ob štirih straneh razpostavljene sode v sledečem redu:

Ob vsaki steni se je naštelo po devet sodov. Pride pa k temu gostilničarju sosed ter ga prosi, naj mu še njegove štiri sode spravi

v svojo klet. Gostilničar je precej voljan mu ustreči in mu tudi pokaže, koliko ima svojih sodov na vsaki strani.

Po preteku nekaj tednov pa pride sosed po svoje štiri sode. Kako se začudi in prestraši, ko mu ukanjivi gostilničar utaji, češ, da mu niti enega sode ni dal v shrambo. Prime ga za rako in mu veli, naj prešteje sode na vsaki strani. In glej, res je bilo na vseh štirih straneh po devet sodov!

Kako jih je premeteni gostilničar neki razvrstil s sosedovimi sodi vred.

Šaljivo vprašanje.

(Priobčil „Internus“.)

Kako se more zapisati zima brez m?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Vabilo na naročbo.

Vsem prijateljem in pospeševateljem našega lista se srčno zahvaljujemo za dosedanjo naklonjenost ter jih prosimo, naj nas še nadalje blagohotno podpirajo z naročevanjem in priporočevanjem.

Cena „Vrtcu“ in „Angelčku“ je skupno 5 K 20 h. „Angelček“ se oddaja tudi posebej in stane na leto 1 K 20 h. (Na deset izvodov pod skupnim zavitkom se daje eden po vrhu.) — Naročnina in vsi spisi, namenjeni „Vrtcu“ in „Angelčku“, naj se pošiljajo, kakor doslej, z naslovom; **Anton Kržič**, c. kr. profesor v Ljubljani, ali: Uredništvo „Vrtčevo“ (Sv. Petra cesta št. 78). V Ljubljani se lahko naroča tudi v „Katoliški Bukvarni“.

Priporočamo v nakup tudi poprejšnje letnike, ki se odslej dobivajo v „Katoliški Bukvarni“, in sicer: 1. „Vrtec“, letnik 1889–1891 in 1893–1907, vezan po 3 K. — 2. „Angelček“, II.—XV. tečaj, vezan po 80 h. — 3. „Mladinski glasi“, uglasbil P. Angelik Hribar (ponatis iz „Angelčka“) I. zv. (s slikami) dvoglasno po 24 h, II. zv. čvetoglasno po 40 h in III. zv. dvo-, tri- in čvetoglasno po 40 h. — 4. „Nedolžnim srcem“, pesmi s slikami (ponatis iz „Vrtca“ in „Angelčka“) po 1 K 20 h kart. in 1 K 45 h lično v platnu. — 5. „Iz raznih stanov“, speval Taras Vaziljev. Z dodatkom „Urban iz Ribnice“. Cena 25 h.

Le „Vrtec“ in „Angelček“ 1908 se dobivata tudi pri uredništvu, in sicer „Vrtec“ po 4 K in „Angelček“ po 1 K vezan.

Letna naročnina naj se blagovoli naprej plačevati in kmalu poravnati, kjer je še kaj zaostalega.

„Vrtec“ izhaja 1. dné vsakega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripravniški dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.